

Изх.№219/22.11.2010г.

До
Министерство на околната среда и водите
Министерство на икономиката,
енергетиката и туризма
Министерство на регионалното развитие и
благоустройството

Становище

Относно: Екологична оценка и оценка за съвместимостта на Национален план за действие за енергията от възобновяеми източници

Коалиция “За да остане природа в България”, която е обединение на повече от 22 природозащитни неправителствени организации, граждански сдружения и инициативи, **подкрепя като цяло екологичната оценка и оценката за съвместимост на Националния план за действие за енергията от възобновяеми източници (НПДЕВИ)**. Това са първите по рода си в България стратегически документи, които отразяват в действителност очакваното въздействие на енергийния сектор върху околната среда и биоразнообразието, стремейки се да насочат развитието на възобновяемите енергийни източници по начин, опазващ природата и гарантиращ постигане на целта за опазване на биоразнообразието 2020, приета на световно ниво на срещата в Нагоя през 2010 г.

Отчитайки значението на възобновяемите източници на енергия за намаляване на въглеродните емисии и смекчаване на промените в климата, както и необходимостта от спешни и строги мерки за опазване на биологичното разнообразие, нашето становище по отношение на НПДЕВИ и изготвената екологична оценка и оценка за съвместимост е по-конкретно, както следва:

1. По отношение на НПДЕВИ

НПДЕВИ съдържа в себе си важни за опазването на природата на България приоритети, като повишаване на енергийната ефективност както на бизнеса, така и на домакинствата и на публичната администрация, но има някои съществени слабости, които водят или могат да доведат до значителни щети на природата и до увеличаване на въглеродните емисии. Най-важните от тях са:

- а. Планът не отчита подтикнатото от предишния План за развитие на възобновяемите енергийни източници въздействие на досегашното развитие на възобновяемите енергийни

източници (основно вятърни, слънчеви и водни електроцентрали) върху биологичното разнообразие. По тази причина не предвижда мерки за разрешаване на възникналите вече конфликти и компенсиране на щети върху природата, както и не предвижда мерки за предотвратяване на такива щети в бъдеще. Процесът на развитие на възобновяемите енергийни източници у нас до този момент е твърде хаотичен и вече доведе до значителни негативни въздействия върху биологичното разнообразие.

- b. Макар планът да отчита, че към момента планираната (и вече одобрена в повечето случаи) мощност от вятърна и слънчева енергия надхвърля над 10 пъти планирания дял на тези два възобновяеми източника в общото енергопотребление към 2020 г, НПДЕВИ не предлага ефективни мерки за контрол на стихийното и прекомерно развитие на тези два възобновяеми източника, с оглед да се защити обществения интерес, свързан с околната среда, културните ценности и здравето на хората.
- c. Представеният НПДЕВИ не съдържа също и картен материал, който да представя пространственото разположение на съществуващите инсталации за производство на енергия от ВЕИ, нито на районите, в които се планира да се развият ВЕИ, поради което не е възможно да бъдат определени конкретните територии, в които има или се очаква директно въздействие върху околната среда от прилагането на НПДЕВИ. Това допълнително затруднява оценката на кумулативния ефект от подобни съоръжения, изисквана по Директивите за птиците и местообитанията, преди разрешаване на строителството.
- d. Въпреки предвижданото значително увеличаване на дела на биомасата от общия дял на ВЕИ през 2020 г. НПВЕДИ не съдържа конкретна информация за мерките за увеличаване на разполагаемите ресурси от биомаса (точка 4.2.6.), което не позволява да бъдат определени ясно въздействията върху околната среда от прилагането на НПВЕДИ. Ако не е планирано устойчиво, увеличеното използване на биомаса може да доведе до фрагментация, промяна в качествата и загуба на ценни местообитания и да окаже отрицателно въздействие и на зависимите от тях видове животни и растения. Увеличеният натиск върху природните екосистеми заради допълнителната нужда от биомаса за производство на енергия може допълнително да попречи за постигането на целта за спиране на загубата на биоразнообразие. В плана трябва да се включи ясна и подробна информация за това как България предвижда да мобилизира допълнителни ресурси от биомаса за осъществяване на заложените цели.
- e. НПДЕВИ не отчита увеличената конкуренция между различните сектори, нуждаещи се от биомаса. Тази конкуренция ще увеличи натиска върху природните екосистеми и може да има необратими отрицателни последствия върху състоянието на околната среда в страната.

2. По отношение на Екологичната оценка и Оценката за съвместимост с целите на Натура 2000 на НПДЕВИ

Екологичната оценка (ЕО) и оценката за съвместимост с целите на Натура 2000 (ОС) на НПДЕВИ адресират коректно и обхванато посочените по-горе съществени слабости на Плана,

както и други такива.

За съжаление НПДЕВИ няма необходимата конкретност в пространствено отношение – във връзка с определянето на райони за развитие на един или друг вид възобновяем енергиен източник от гледна точка и на биоразнообразието. Именно този ключов елемент трябва да бъде добавен към Плана според разглежданата ОС. Основна теза в документа е, че развитието на ВЕИ и постигането на определените за 2020 г. цели за дял на енергията от ВЕИ не трябва да се постигат за сметка на унищожено биологично разнообразие. В този аспект ние подкрепяме вижданията залегнали в ОС.

Според авторите на ОС целите залегнали в Плана могат да се постигнат главно чрез развитие на ВЕИ извън защитените зони от Натура-2000. Такава възможност е напълно реална и според нас. Подобна стратегия на развитие на сектора ще има изключително полезно влияние върху биоразнообразието и върху интегритета на защитените зони от Натура-2000. Видно от досегашната практика след създаването на Натура-2000 у нас е, че процедурите по ОВОС и ОС в сегашния си вид не могат да минимизират или дори намалят по някакъв начин сериозни увреждания на обектите на опазване в защитените зони. Нещо повече. В резултат на опорочените процедури по ОВОС и ОС някои защитени зони бяха до голяма степен компрометирани, а обектите на опазване в тях – силно увредени в резултат именно на проекти за ВЕИ. В резултат на някои подобни случаи се стигна и до наказателни процедури от страна на ЕК срещу България. Като примери за значително увредени зони можем да дадем зоните по Директивата за птиците „Калиакра” и „Батова” – в резултат на изграждането на ветрогенераторни паркове в тях или по границите им и зоните по Директивата за хабитатите „Карлуково”, „Искърски пролом-Ржана” и „Западна Стара планина и Предбалкан” и зоните по Директивата за птиците „Карлуковски карст”, „Понор” и „Врачански Балкан”- поради изграждането на ВЕЦ по р.Искър. Считаме, че подобни инвестиционни намерения не трябва да продължават да се одобряват в защитените зони и в този смисъл ОС на НПДЕВИ осигурява това.

Най-голямото предимство на ОС е, че тя предвижда мерки, които ще решат в голяма степен настоящите конфликти между развитието на добива на енергия от ВЕИ и опазването на биологично разнообразие, довели до стартирането на няколко наказателни процедури за нарушения на законодателството на Европейския съюз. **Приветстваме и залегналите мерки по демонтиране на мощности, както и рекултивация и възстановяване на нарушенията, нанесени от неправомерно изградени ВЕИ в защитени зони от НЕМ.** Като най-належащо в този смисъл е демонтирането на ветропарковете, допуснати за изграждане в ЗЗ „Калиакра” (по Директивата за птиците и Директивата за хабитатите) и на границата на ЗЗ „Батова” (по Директивата на птиците), които имат вече значително негативно влияние върху обектите на опазване в тези зони. На два от ветропарковете в района на Калиакра за по-малко от 2 години са убити розов пеликан, сив жерав, белоглав лешояд и бухал от местната гнездяща двойка – все малочислени у нас и застрашени в Европа видове.

Считаме, че планът правилно фокусира и върху създалия се вече твърде силен кумулативен ефект от изграждането на ветрогенератори в Добруджа и в частност в общините Шабла, Каварна и Балчик дори и извън защитените зони и спирането на процедурите на одобрени или в

процес на одобряване ветроенергийни паркове. Не бива да се счита, че опазването единствено на защитените зони от НЕМ и унищожаването на всичко останало е правилният път на устойчиво развитие. Считаме, че забраните, които се предвиждат за по-нататъшно развитие на вятърните централи в тези общини са уместни, тъй като миграционният поток в тях вече е крайно затруднен и както показват нашите наблюдения, птиците се опитват да преминават по алтернативни трасета, които са енергетично по-неизгодни. Това в по-голям мащаб води до увеличена смъртност по време на миграция. Трябва да отбележим, че територията на тези общини се ползва активно като трасе на миграция на редица видове птици, включени в Световния червен списък на IUCN, като червеногушата гъска, къдроглавия пеликан, степния блатар, ловния сокол, вечерната ветрушка, големия креслив орел, ливадния дърдавец, синявицата и др.

Предвидените ясни ограничения за изграждане на определени видове съоръжения за добив на енергия от ВЕИ в конкретни географски райони и защитени зони дава яснота при планиране на инвестициите. Премахват се предпоставките за необективни решения, особено на регионално ниво, както и предпоставките за корупция. Улеснява се работата на РИОСВ и МОСВ. Същевременно създадените ясни правила правят ненужни някои от консултациите и оценките, които се правят към настоящия момент от експерти от БАН, НПО и консултантски фирми. **Спестяват се много време и средства на бюджета и бизнеса.**

Мерките с най-голямо значение за минимизиране на конфликта между добива на енергия от ВЕИ и опазване биологичното разнообразие предвидени в Оценката за съвместимост на НПДЕВИ са следните:

1. Заложеното приоритетно усвояване на трайно нарушени терени.
2. Пълната забрана за строителство и/или въвеждане в експлоатация след одобряване на оценката за съвместимост на НПДЕВИ в защитените зони и защитените територии от НЕМ на определени видове ВЕИ съоръжения
3. Забраната на добив на дървесина за производство на електроенергия от естествените гори в България, с изключение на добива при отгледни сечи.
4. Мерките за намаляване на въздействието на всички деривационни ВЕЦ с мощност над 50 КВ, функциониращи към момента на одобряване на оценката за съвместимост на НПДЕВИ в защитените зони от НЕМ, в които се опазват водозависими видове и природни местообитания (напр. 3260, 6420, 6430, 91E0*, 91F0, 92A0, 92C0, 92D0, речни видове риби, поточен рак, речна мида и мн.др.)
5. Забраната за създаване на интензивни енергийни култури (биогорива, биомаса) в защитените зони от НЕМ върху гори, храсталаци, ливади, пасища, изоставени към 2007 година земеделски земи.
6. Предвидените смекчаващи мерки за избягване и намаляване на въздействието на ветроенергийните паркове върху прилепите.

7. Забраната за изграждане на ветрогенератори в защитените зони за птици от НЕМ.
8. Забраната за изграждане на ветрогенератори и нова надземна електропреносна мрежа в географската област „Добруджа” и в географската област „Източни Родопи”.
9. Забраната за изграждане на ветрогенератори на отстояние по-малко от 10 км от границите на следните защитените зони за птици: „Суха река”, „Комплекс Беленски острови”, „Остров Лакът”, „Остов Ибиша”, „Язовир Пясъчник”, „Кресна”, „Славянка”, „Бургаско езеро”, „Радинчево”, „Рибарници Хаджи Димитрово”, „Бесапарски ридове”, „Карлуковски карст”, „Комплекс Калимок”, „Сините камъни –Гребенец”, „Лудогорие”, „Остров Пожарево”, „Атанасовско езеро”, „Язовир Малко Шарково”, „Комплекс Ропотамо”, „Поморийско езеро”, „Дуранкулашко езеро”, „Шабленски езерен комплекс”, „Западна Странджа”, „Сакар”, „Варненско-Белославско езеро”, „Комплекс Камчия”, „Средна гора”, „Батова”, „Белите скали”, „Провадийско-Роякско плато”, „Балчик” и „Комплекс Мандра-Пода”.
10. Предложеното извеждане от експлоатация и демонтиране на ветроенергийни съоръжения, изградени след 1 януари 2007 г. във високочувствителни защитени зони за птици, където понастоящем се нанасят щети и територии, където действа чл. 4.4. на Директивата за птиците – „Калиакра” и възстановяване на нанесените щети.
11. Предложеното отменяне на решенията за одобрени вятърни електроцентрали, чието изграждане не е стартирало към датата на влизане в сила на решение за одобряване на оценката за съвместимост на НПДЕВИ, в защитените зони за птици, в териториите от ОВМ, които са предложени, но не обявени за защитени зони, както и на територията на общините Шабла, Каварна и Балчик.
12. Забраната за изграждане на водноелектрически централи в описаните в Оценката за съвместимост защитени зони от НЕМ.
13. Забраната за изграждане на слънчеви електроцентрали в и около описаните защитени зони за птици от НЕМ.
14. Предложеното ограничаване на ползването на дървесина за енергийни нужди от защитени зони за птици до приемането на планове за ползване на дървесината за енергийни нужди като част от плановете за управление на защитените зони.

Необходимостта от някои от предложените мерки допълнително се потвърждава най-новите резултати от програмата на БДЗП за сателитно проследяване на млади царски орли, осъществено с финансовата подкрепа на програмата „Лайф+” на Европейската Комисия. Проучването потвърждава значението на Добруджа за опазването на българската популация на вида, описана в т. 5.2.2. на ОС. Три от общо 15 царски орли са посещавали района, като един от тях сумарно е прекарал там повече от 4 месеца през 2010 г. Налице са множество GPS локации на маркираните птици, които пресичат Добруджа по ясно изразен миграционен коридор (данните са публично достъпни в Интернет). Това в допълнение към наблюденията на възрастни индивиди, включително в подходящи за размножаване местообитания, а така също и

на други немаркирани млади индивиди, регистрирани през размножителния период и по време на миграция, доказват значението на Добруджа за дългосрочното опазване на царския орел в България и съответно риска за българската популация (около 17% от европейската популация на този вид) от изграждането на ВЕИ и в частност ветрогенераторни паркове там. Сателитната телеметрия на царските орли разшири познанията за характера на придвижванията на вида в югоизточната част на страната. Данните подкрепят тезата, че ако бъдат изградени планираните вятърни турбини в Югоизточна България, където се среща преобладаващата част от българската популация на вида, има сериозен риск от висока смъртност на индивиди в резултат от сблъсък с турбините. Подобни на тези за царския орел проучвания доказват същественото значение на географския район Добруджа и за други световно застрашен видове като червеногушата гъска, ловния сокол, степния блатар, вечерната ветрушка и ливадния дърдавец. Всички тези видове са силно уязвими към ветрови електроцентрали. В този смисъл изложените в ОС аргументи за забрана на изграждане на вятърни и фотоволтаични паркове в зоните от Натура 2000, където тези и други чувствителни видове се срещат, е в съответствие с предмета и целите на обявените защитени зони и следва да бъде възприето във вида в който е предложено в ОС.

Като още веднъж изразяваме нашата подкрепа за екологичната оценка и оценката за съвместимост, установихме съществуват няколко пропуски по отношение на биомасата и птиците, попълването на които считаме че ще допринесе за подобряване качеството и обхватността на оценките, както следва:

- Отчитайки факта, че НПДЕВИ предвижда близо 40% от енергията от ВЕИ да бъде набавена от биомаса (и то главно дървесна), в екологичната оценка не е направен анализ по отношение на съответствието на целите на НПДЕВИ с целите, заложи в Националната стратегия за устойчиво развитие на горския сектор в България 2006-2015 и Стратегическия план за развитие на горския сектор 2007-2011. Двата последни документа включват различни цели и мерки, свързани с подобряване състоянието на горите и дървесните ресурси и стимулиране използването на горска биомаса за енергия. Считаме за целесъобразно екологичната оценка да бъде допълнена с въпросния анализ;
- Направеният преглед в ЕО и ОС на технологиите за производство на енергия от биомаса възприема, че изгарянето на биомаса е въглеродно неутрален процес. В случая обаче не са взети в предвид фактите, че производството, обработката и транспорта на биомаса са свързани също с отделяне на емисии от парникови газове, които трябва да се отчетат в цялостния процес на производство на биомаса, което го прави въглеродно не-неутрален процес (реф. Bird N., Pena N. & Zanchi J., *The upfront carbon debt of bioenergy*, Graz, Joanneum Research, June 2010). Допълнително усвояването отново на освободения при изгарянето на биомасата въглерод отнема векове. Тази грешка, при която биомасата е считана за въглеродно-неутрална, може да доведе до поощряването на погрешни практики, които да доведат до неустойчиво използването и загуба на ценни природните екосистеми.
- С цел предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на въздействието, което използването на биомаса за производството на енергия би могло да окаже, предлагаме в препоръчаните мерки от ЕО и ОС да се включи като мярка и разработването на

национална схема за устойчиво производство и ползване на биомаса за енергийни нужди, която да включва различни задължителни критерии като напр.: забрана за добив на дървесина за производството на енергия от консервационно значими гори, забрана за използването на мъртва дървесина като биомаса, забрана за залесяване върху значителни площи в богато на биоразнообразие райони, забрана за използване на ГМО и др. Наличието на задължителна цел за дяла на ВЕИ и липсата на задължителни критерии за устойчивост на производството и употребата на биомаса заплашва да създаде условия за използването на най-евтините, а често и най-вредни форми на биомаса;

- Според нас териториите извън Natura-2000, които се предвиждат за забрана на ветрогенератори, трябва да бъдат прецизирани. Убедено подкрепяме забраната за изграждане на ветрогенератори в географската област „Източни Родопи”, но считаме, че е добре да се посочат конкретно областите и общините за които се отнася тази забрана. Това има значение от управленска гледна точка. По отношение на забраната за „географската област Добруджа” трябва да се има предвид, че тази географска област в по-голямата си северна част попада в Република Румъния. У нас е само Южна Добруджа. По отношение на Южна Добруджа пълната забрана според нас също трябва да бъде посочена конкретно за кои общини и области се отнася тъй като понятието „Южна Добруджа” има твърде разтегливи граници. Освен това има общини в Североизточна България - във Варненско, които формално не попадат в Южна Добруджа, но през тях преминава много по-силно изразена миграция, отколкото западните части на Добруджа /например в област Силистра/. Нашето мнение е, че забраната трябва да се конкретизира до цялата област Добрич, както и общините Аксаково, Белослав, Вълчидол и Суворово, област Варна и община Кайнарджа, област Силистра. Вместо забрана за изграждане на ветрогенератори в западните области на Южна Добруджа считаме, че е далеч по-целесъобразно се въведе подобна забрана в Югоизточна България в границите на прелетния път Виа Понтика – пълна за общините Бургас, Поморие, Руен, Камено, Карнобат, Созопол, Приморско, Средец и Айтос - област Бургас; общините Стралджа и Елхово - област Ямбол, както и за община Сливен и частична забрана - за изграждане на ветропаркове с повече от 5 турбини /с мощност 2 мегавата/, но не повече от 3 парка за цялата територия на всяка от тези общини/ако този лимит не е вече изчерпан/ за общините Сунгурларе - област Бургас, общините Тунджа и Болярово - област Ямбол и община Котел - област Сливен. По-долу посочваме конкретни аргументи за подобна промяна. Миграцията в Югоизточна България е доста по-интензивна и концентрирана от тази в Североизточна, а освен това в посочените общини от Югоизточна България има много гнездови находища на редки и застрашени видове едри дневни грабливи птици като царски орел и морски орел, което не е типично за вътрешността на югозападна Добруджа. Така ще бъдат минимизирани негативните влияния върху видовете птици - обект на опазване в следните защитени зони по Директивата за птиците: Странджа, Западна Странджа, Дервентски възвишения, Атанасовско езеро, Поморийско езеро, комплекс Мандра-Пода, комплекс Ропотамо, Бакърлъка, Ченгене скеле, Бургаско езеро, комплекс Стралджа, Адата-Тунджа, Каменски баир, Сините камъни –Гребенец, Котленска планина, Емине, Сакар и яз.Овчарица.
- Според нас забраната за изграждане на ветрогенератори около ЗЗ ”Яз. Овчарица” трябва да бъде увеличена от 2 км на 5 км. Аргументите ни за това са, че в нея се концентрират за

зимуване до 30 000 големи белочели гъски и до 600 къдроглави пеликани /световно застрашен вид/. Тези птици ежедневно извършват хранителни миграции твърде далеч от язовира и това налага ограничаване на изграждането на ветрогенератори в по-голяма зона.

- Считаме, че трябва да се въведе и забрана за изграждане на ветрогенератори и в 2 км. ивица от брега на Дунав. Така ще се избегне негативно влияние върху видовете птици – обект на опазване във всички дунавски защитени зони за птиците. Река Дунав е важна миграционна артерия и дунавските популации птици /вкл. и птици от делтата на Дунав/ постоянно летят на запад и на изток в близост до реката.
- Препоръката 7.3.8 “Препоръчва се инсталиране на устройства за предотвратяване кацането на грабливи птици върху стълбовете на надземните електропроводи да се редактира така: Препоръчва се инсталиране на устройства за предотвратяване кацането на грабливи птици върху стълбовете или изолиране на проводниците на надземните електропроводи;
- Към защитените зони по Директивата за птиците, в които е забранено изграждане на водоелектрически централи (мярка 7.3.9.) да се добави и зоната “Мост Арда”. Необходимо е да се добави забрана за изграждане на ВЕЦ и в защитените зони “Скрино”, “Долна Козница”, “Деветашко плато” и “Бобошево”, доколкото промяната във водния режим на р.Струма и притоците и в този участък ще окаже негативно влияние върху ливадния дърдавец –основен обект на опазване в тях. Видът е уязвим пряко при изграждането на ВЕЦ, доколкото обитава крайречни ливади, които при изграждането на руслови ВЕЦ често се заливат.
- Също така е необходимо подобно на случая с ветрогенераторите и ЗЗ ”Калиакра” и при ВЕЦ да се предвиди демонтиране на мощности, нанесли вече значителни щети на птиците – обект на опазване в защитени зони – конкретно тези в ЗЗ ”Карлуковски карст” респ. „Карлуково”, ЗЗ ”Понор” респ. „Западна Стара планина и Предбалкан” и ЗЗ ”Врачански Балкан”. Последните повлияха изключително негативно на рибните ресурси в р. Искър, което е пряка щета върху черния щъркел и земеродното рибарче –видове, предмет на опазване в посочените зони.

Надяваме се Министерството на околната среда и водите, Министерството на икономиката, енергетиката и туризма и Министерството на регионалното развитие и благоустройството да приемат и приложат отговорно мерките и заключенията, залегнали в Екологичната оценка и Оценката за съвместимост с целите на Натура 2000, заедно с препоръките описани по-горе и по този начин да осигурят ефективен отговорен План за възобновяемите енергийни източници по отношение опазване на околната среда, включително биоразнообразието.

С уважение:

От името на Коалиция „За да остане природа в България”:

Д-р Петър Янков, председател на УС на Българско дружество за защита на птиците (БДЗП), партньор на BirdLife International в България, вписано в регистъра на сдруженията с нестопанска цел при Софийски градски съд по ф.д. 17151 от 1993г., БУЛСТАТ 121244539Ю, със седалище и адрес на управление град

За контакти

БДЗП: Стойчо Стойчев, директор по природозащита БДЗП, тел: 0878 599375; ел. поща : stoycho.stoychev@bspb.org,

WWF Дунавско-Карпатска програма България: Георги Стефанов, тел. 950 50 40; 0889 517 976; ел. поща: gstefanov@wwfdcp.bg

Сдружение за дива природа БАЛКАНИ: Андрей Ралев, Член на УС на Сдружение за дива природа БАЛКАНИ, тел. (02) 9631470; ел. поща: alibotush@gmail.com

Федерация от природозащитни сдружения «Зелени Балкани»: Добромир Добринов; тел. (02)938 67 85; ел. поща: ddobrinov@greenbalkans.org

Допълнителна информация:

В коалицията „За да остане природа в България“ участват Асоциация на парковете в България, Българската асоциация за алтернативен туризъм, Българското дружество за защита на птиците, Българското дружество по фитоценология – 2001, Българската фондация „Биоразнообразие“, Информационния и учебен център по екология, Народно читалище „Бъдеще Сега“, Сдружение „Агролинк“, Сдружение за дива природа – БАЛКАНИ, Сдружение „За Земята“, Сдружение „Природа назаем“, СНЦ „Зелени Балкани“, Сдружение „Природен Фонд“, клуб UNESCO към Студентски съвет на СУ „Св. Кл. Охридски“, Софийско гражданско сдружение „Щастливеца“, гражданска група „Да спасим Иракли“, „Граждани за Рила“, сдружение „Еко Рила“ – Самоков, Българска федерация по катерене и алпинизъм и WWF Дунавско-Карпатска програма България.

<http://forthenature.org>